

KRONIKK

Samtlige krigshistorikere har akseptert det offisielle tallet på 65 som Hjemmefronten hevder den likviderte. — Jeg kan dokumentere at minst 250 ble likvidert, hevder forfatteren Egil Ulateig. Det kan lønne seg å minne seg selv om at vi slett ikke skriver Historien. Vi skriver historier om fortiden, skriver Ulateig.

AV EGIL ULATEIG

Hvem eier krigen?

Hva er historien? En av vårt århundres store historikere, den nå avdøde A.J.P. Taylor, ga dette ydmyke svaret: «History ... it's a juggling in the air.»

Historien er en summing i øret. Historikere av Sven G. Holtsmarks type fornemmer tydeligvis ikke historien som noen summing, men som øye, klare og lettfattelige lyder. Det er som om de sitter med en fasit foran seg og løser historien lik en matematikkoppgave.

Denne typen historikere bringer oss jelden eller aldri noe nytt innsvinn i det kaoset av hendelser, mennesker og deer som utgjør den annen verdenskrig. Det forekommer ingen overraskelse, en paradokser, ingen uklarheter, elvmotsigelser i deres fremtillinger.

Det finnes et særdeles viktig moment til i beskrivelsen av denne historikergruppen. De er selvheirers kruukover. Denne lojaliteten, som i sin tur har skapt et tillitsforhold til maktvernerne i etterkrigens Norge, det vil si Arbeidspartiets ledelse, har også betydningsfulle har fått tilgang til materiale som andre har hatt store problemer med å nå frem til. I tillegg kommer det ntime forholdet til Hjemmefrontens ledere, og da ligger også hjemmefrontens arkiv, det rikholdige Hjemmefrontmuseet, vidapent.

Men har disse historikere, som rykker ut som en flokk spekkhoggere og angriper enhver som vil tukle med puslespillet deres, sin sti ren ...?

Slik har en del historikere på et vis fått en slags eiendomsrett på krigshistorien.

Men har disse historikere, som rykker ut som en flokk spekkhoggere og angriper enhver som vil tukle med puslespillet deres, sin sti ren når det gjelder å holde seg til de forskningsmessige prinsippene og metodene som de måler andre med?

Både J. Fjortoft og Holtmark er anerkjente gjengangere for alle krigshistorikere i sin ferske holmgang, både i BT og i andre media. Det dreier seg om «Elverumsfullmakten» og «10. juni kapitulasjonen». Holtmark gjør spekkelt narr av Fjortofts beskrivelse av kapitulasjonen. Han skriver også at det selv sagt aldri har vært snakk om en «Elverumsfullmakt».

Men, enkelt er det ikke. Så sent som i norsk krigshistories folkebibel, *Vorge i krig*, utgitt i 1984 (med Magne Skodvin som redaktør), viser professor Ole Kristian Grimnes (i bind I) en faksimile av referatet fra Stortingets forhandlinger på Elverum. I billedteksten står det: «... der stortingspresident Hambro la fram sitt forslag til en generalfullmakt for Regjeringen.»

Det er bare det å si at faksimilen ikke er noe referat av forhandlingene, men trolig en kladd av et forslag som Hambro mente å sette frem, men aldri gjorde i den formen. Hambro selv avviste jo senere, overfor professor Frederik Astberg i London, at regjeringen hadde fått noen myndighet utover den anligende konstitusjonelle myndighetsrenselse som er hjemlet i Grunnlovens paragraf 17 og gjelder «handel, toll, færingsveier og politi».

Men enda mer enyrd er Holtmarks av de andre mytebyggenes beskrivelse av de norske styrkenes kapitulasjon til tyskerne den 10. juni 1940. Det er for lengst påvist at den «offisielle» norske oversettelsen av uttrykket «die gesamten norwegischen Streitkräfte» er gal. Det dreide seg ikke bare om styrkene i Nord-Norge, men «de samde» i betydningen alle de norske styrkene som kapitulerte.

Det er lett å forstå den påtatte uvitetheten om det tyske språk når man

SJELEKAMP. Kongen og kronprinsen i Nord-Norge. Industrimannen Johan Anker forteller at de to kongelige kjempet en sjelekamp med seg selv inne i hytten i Øverbygd.

forveksler en fri forskergjerning, med mytebygging. For det har naturligvis store konsekvenser for det som senere skjedde i Norge under krigen, og ikke minst for landssvikoppgjøret med frontkjemperne, om Norge kapitulerte eller ikke.

Var Norge ikke lenger i krig, trådte folkerettens bestemmelser for okkupasjon uten formell fred i kraft, og da stod det f.eks. nordmenn fritt å melde seg frivillig til tysk tjeneste. Det hadde da heller ingen betydning om de ville slåss mot England eller mot Sovjet.

Men allmennheten må ikke tro at den får del i på langt nær alle de viktige opplysninger de (historikere) finner

I et tilsvart til en kronikk av Kjell Fjortoft i BT, begår Sven G. Holtmark, etter mitt skjønn, en annen gedigen blunder. Han fremstiller det som om general Ruge nærmest drev et dobbeltspill overfor tyskerne, og oppnådde at «de tyske forhandlerne, som nettopp

hadde hapet på å tvinge frem en omfattende kapitulasjon, måtte gå med på at teksten i avtalen ble justert i overensstemmelse med nordmennenes ønsker».

Det som skjedde var sannsynligvis så å si det stikk motsatte. Tyskerne ventet et norsk krav, nemlig at det skulle stå i avtaleteksten at Norge fremdeles befant seg i krig med Tyskland. I den sammenhengen er det ganske interessant å lese en redegjørelse fra en primærkilde, den tyske forhandleren, oberst, senere general Erich Buschenhagen, gitt i 1963, der det blant annet står:

«... b. Hovedkapitulasjonen fant sted den 10. juni 1940 i Trondheim. Ved disse forhandlinger ventet Den tyske overkommando at de norske forhandlerne ville legge avgjørende vekt på, at til tross for stans i kampene på norsk territorium, skulle krigen mellom Tyskland og Norge vedvare. For dette talte også omstendighetene: Norske sjø- og luftstridskrefter hadde forlatt Norge med de allierte. Denne antagelse ble også brakt til uttrykk i en melding fra Den tyske overkommando i Norge til Wehrmachts overkommando den 10. juni.

c. Under hovedforhandlingene mellom meg og den bemyndigede representant for Den norske overkommando, oberstløytnant Roscher-Nielsen ... spilte den forventede norske innsigelse, at krigen mellom Tyskland og Norge skulle vedvare, ingen rolle. Dette problem ble derfor ikke nevnt i ordlyden av kapitulasjonsdokumentet.»

Og under punkt d skriver Buschenhagen: «Teksten til paragraf 1 i kapitulasjonsavtalen led, uten innvendinger: Samtlige norske stridskrefter legger ned våpnene og kommer ikke til å gripe til de mot Tyskland og dets allierte så lenge den nåværende krig varer. Til ordlyden samtlige norske stridskrefter hadde oberstløytnant Roscher-Nielsen ingen innvendinger.

Til tross for kong Haakons proklamasjon ved sin avreise til England om at han ville føre krigen videre utenfor landegrensene, holdt han (Roscher-Nielsen) heller ikke fast ved at etter «de samtlige norske stridskrefter» skulle innskrenkeningen «i Norge» innføres. Like så lite forlangte han unntak for en del norske frivillige enheter i England.»

Men dette dokumentet stoler vel ikke Holtmark på.

Som jeg var inne på, har disse historikere god tilgang på materiale. Men allmennheten må ikke tro at den får del i på langt nær alle de viktige opplysninger de finner. Jeg skal ta et nært eksempel.

For noen få år siden skrev jeg en bok om kongehuset under krigen. Under dette arbeidet fikk jeg av professor Arvid Brodersen tilgang til en lang rapport som en av kong Haakons og kronprins Olavs beste venner, seileren og industrimannen Johan Anker, hadde skrevet sommeren 1940, etter et besøk hos de to ensomme mennene i Troms. Det var et gripende dokument som skildret en nesten Getsemane-aktig stemning, der de to kongelige kjempet en sjelekamp med seg selv inne i hytten i Øverbygd.

De ville helst bli i Norge, men de følte seg under et fryktelig press, fra regjeringen Nygaardsvold og den britiske ambassadøren, Sir Cecil Dormer. Vi vet at de måtte gi tapt, men rapporten fra denne høyst troverdige personen, skrevet like etterpå, gir et rykende nærbilde av det kaotiske og opprivende i situasjonen. Ingen kan betvile rapportens ekthet og Ankers ærlighet.

Hadde ingen sett rapporten for meg? Jeg kunne ikke fatte at en historiker hadde lest Ankers rapport og ikke brukt den. Men en tid etter fikk jeg av en person som hadde diskutert saken med professor Skodvin, vite følgende: Jovisst, kjente han rapporten. Han hadde visst om den i alle de år. Men han syntes ikke det var noen hensikt å bruke den.

Hvem eier historien? Like ille er historikernes manglende vilje til å undersøke ett av krigens mest skitne kapitler.

Da krigen var over kunne Hjemmefrontens militære ledelse opplyse at de hadde tatt livet av 65 (tallet variert litt fra gang til gang) såkalte angivere, provokatører og farlige nazister. Alle dødsdommene var grundig behandlet enten av Hjemmefrontens sentralledelse, eller på høyeste hold i Lofrdom ble det sagt av Jens Christian Haug. Da krigen var over, forsøkte noen på rørende å få vite hva som hadde hendt med det drepte familiemedlemmet. Noen få ville til og med gå til rettssak. Det ble imidlertid bestemt på alle høyeste hold at ingen slike saker, såkalte likvidasjoner, skulle prøves for norsk rett.

Mange av likvidasjonene ble slett ikke drøftet på noe høyt hold

Jeg har i ganske lang tid forsket i disse drapene og kan i dag dokumentere minst 250 likvidasjoner. Mange av likvidasjonene var slett ikke drøftet på noe høyt hold. Noen ble utført enten personlig av eller etter ordre fra en selvbestaltet geriljaleider kalt Osvald. En lang rekke av ofrene var åpenbart svært ufarlige mennesker. Det fant sted likvidasjoner etter av krigen var over.

Men samtlige krigshistorikere har akseptert det offisielle tallet, og det offisielle begrunnelsen, selv om jeg har en sterk mistanke om at noen av dem vet bedre.

Alle som skriver bøker om historien, gjør feil, faktisk som vurderingsmessige. Det lyder banalt, men jo tross det kunne lønne seg å minne seg selv om at vi slett ikke skriver Historien. Vi skriver historier om fortiden. Og fortiden er, som David Lowenthal skriver, «a foreign country».

Fortiden er et fremmed land, og de har vel ingen av oss større rettigheter enn alle andre.

Kronikk/kontaktpersoner
Normann Kirkeide 55 21 46 03
Jan H. Landro 55 21 46 97